

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Семенченко Аліни Володимирівни «Регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Актуальність теми дисертації.

Одним з головних чинників, що впливає на соціальну стратифікацію суспільства, є рівень доходів населення. З одного боку, динамічне формування класу приватних власників та підприємців дало змогу частині населення отримати значні доходи. З іншого, - звуження сфери прикладання найманої праці, безробіття, інфляція призвели до бідності значної частини українців. Безумовно, диференціація у доходах є закономірним наслідком функціонування ринку, що в прийнятних межах є потужним мотиваційним двигуном та основою консолідації суспільства. В той же час, надмірна диференціація доходів населення супроводжується зниженням стимулів до професійного росту, соціальною поляризацією суспільства, значним накопиченням конфліктогенного потенціалу. На жаль, в Україні, як відзначають вчені, соціальна структура суспільства набула незбалансованої, диспропорційної форми. Адже, більшість населення України за рівнем доходів належить до бідних прошарків населення, що є особливо загрозливим на тлі формування незначної частки надбагатих верств населення. Відтак, соціальна архітектура українського суспільства не має широкого консолідуючого прошарку населення, який іменується середнім класом, наслідком чого є наростання рівня соціальної небезпеки та суспільного невдоволення.

З огляду на вище зазначене, формування безпечної соціальної архітектури українського суспільства потребує цілеспрямованого регулювання доходів населення. Відтак, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій удосконалено та розвинуто теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації щодо регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства, не викликає жодних сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, є обґрунтованими. Це підтверджується поглибленим вивченням та узагальненням значного обсягу наукових джерел з проблем регулювання доходів та соціальної стратифікації суспільства;

ХНЕУ ім.С.Кузнеця
Вх. № 17/86-01-213
" 21 " 06 2017 р.

належним відбором, систематизацією і оцінкою офіційних статистичних матеріалів; використанням широкого арсеналу сучасних методів дослідження.

Семенченко А.В. чітко визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дисертаційного дослідження. Ознайомлення із змістом дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок, що мета, яка полягає в удосконаленні та подальшому розвитку теоретичних положень, методичних підходів і розробленні практичних рекомендацій щодо регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства, досягнута.

У вирішенні поставлених у дисертації завдань автором використано широке коло методів дослідження: системного аналізу та наукової класифікації, порівняльного та статистичного аналізу. Особливої уваги заслуговує застосований автором симплекс метод та метод узагальненого градієнта - для вирішення задачі лінійного програмування щодо максимізації доходів населення з нестандартними формами зайнятості; кластерний аналіз («метод найближчого сусіда») – для підтвердження зворотно-пропорційної залежності рівня життя від структури доходів працівників підприємств та населення в цілому; анкетування – для оцінювання рівня доходів населення та працівників досліджуваних підприємств.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату дає підставу зробити висновок, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації і є предметом захисту, одержані Семенченко А.В. в результаті наукового дослідження, сформульовані самостійно і відображають особистий внесок автора.

Основні результати дисертаційного дослідження було оприлюднено автором та отримано позитивну оцінку на шести міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях у м. Харків, м. Тернопіль, м. Вінниця.

Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження підтверджуються використанням їх у практичній діяльності Харківського обласного центру зайнятості, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у м. Харкові, Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, що засвідчується відповідними довідками.

Дисертація Семенченко А.В. характеризується змістовністю, логічністю побудови і викладення матеріалу.

У першому розділі роботи крізь призму конструктивного аналізу існуючих підходів до обґрунтування природи доходів дисертант пропонує власне визначення поняття «доходи населення» (с. 27), наводить авторський підхід до ідентифікації структури доходів населення (с. 28), узагальнює основні та специфічні функції доходів населення (с. 30-31).

Істотне місце у першому розділі роботи відводиться визначенню та розмежуванню таких понять як «соціальна стратифікація» та «соціальна диференціація» (ст. 33); узагальненню підходів до тлумачення та оцінювання рівня диференціації доходів населення (с. 34); встановленню взаємозв'язку

між ВВП на душу населення та коефіцієнтом Джині в Україні та ряді іноземних держав (с. 35). У теоретичній частині роботи наведено ґрунтовний аналіз факторів соціальної стратифікації суспільства (с. 37), виявлено вплив факторів диференціації на первинний та вторинний розподіл доходів населення (с. 39), узагальнено методологічні підходи та критерії до соціальної стратифікації суспільства (с. 43), ідентифіковано сутність та типи соціальної мобільності (с. 46), запропоновано схематичне відображення структурно-логічного взаємозв'язку концептуальних положень стратифікації українського суспільства (с. 56), конкретизовано інструментарій державного регулювання доходів населення (с. 61), розроблено ефективний механізм соціально-економічного регулювання доходів населення з урахуванням стратифікаційних елементів (с. 71).

В рамках першого розділу роботи автору вдалось удосконалити концептуальні положення соціальної стратифікації суспільства, відмінністю яких є узагальнення типів, критеріїв, підходів до стратифікації та включення до видів стратифікаційних структур статусної структури, а до систем стратифікації – корпоративно-правової системи.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено аналізу основних тенденцій регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації. У ньому істотне місце відводиться аналізу динаміки та прогнозуванню сукупних ресурсів домогосподарств (с. 77); узагальненню перешкод економічного розвитку України, причин і тенденцій зміни структури та рівня доходів населення (с. 86); аналізу коефіцієнтів диференціації доходів населення в державі (с. 95) та на підприємствах машинобудівної промисловості Харківської області (с. 109). Вагомими результатами наукових розвідок, що відзначається новизною в рамках другого розділу, є: 1) удосконалені автором методичні рекомендації до оцінювання диференціації доходів працівників для аналізу соціальної нерівності на мікроекономічному рівні; 2) розширений перелік та зміст факторів диференціації доходів населення за рахунок виділення соціально-психологічних та соціально-географічних факторів. Схвальною є авторська методика формування оптимізаційних моделей для максимізації доходів на рівні: 1) домогосподарства (на прикладі соціально-демографічної групи населення, яка отримує дохід на ринку фріланс-послуг); 2) міста (на прикладі бюджету м. Києва з точки зору регулювання доходів населення).

У третьому розділі роботи розкрито стратегічну спрямованість регулювання доходів населення у контексті впливу на соціальну структуру суспільства. Зокрема, у третьому розділі роботи здобувач наводить результати анкетного опитування працівників та інших категорій населення Харківського регіону, які підтвердили гіпотезу, що чим більший відсоток в структурі доходів складає заробітна плата, тим нижче якість життя працівників підприємств та населення в цілому (с. 147). Заслужують на увагу результати кластерного аналізу, що дозволили встановити вплив частки заробітної плати у структурі доходів на індекс якості життя (с. 153). Наукову і практичну цінність має запропонований автором процес визначення для

підприємств пільг зі сплати податку на прибуток в контексті збільшення заробітної плати працівників (с. 166); обґрунтовані напрями оптимізації джерел доходів населення у розрізі складових монетарної та немонетарної політики, а також функціонування ринку праці (с. 172). Показово, що обґрунтований автором методичний підхід до державного регулювання доходів працівників на основі визначення податкових пільг для підприємств бюджетоутворюючих галузей, який становить наукову новизну, передбачає врахування динаміки розвитку галузей, а відтак забезпечує диференціацію вкладу окремих галузей у розвиток економіки та підвищення рівня доходів населення. Крім того, в рамках третього розділу автор приділив значну увагу дослідженню впливу тіньового сектора економіки на економічне зростання та рівень життя (с. 179), що в подальшому дозволило запропонувати пріоритетні напрями детінізації економіки в розрізі економічних районів держави (с. 183), які, беззаперечно, відзначаються науковою новизною. В роботі висвітлено складові механізми державного регулювання доходів населення (с. 190), а також напрями його удосконалення в Україні (с. 191). Використання сукупності статистичних даних і прийомів дослідження дозволило дисертанту побудувати реальний продуктивний кошик по Харківській області як основи визначення прожиткового мінімуму (с. 197) та удосконалити методичний підхід щодо обґрунтування прожиткового мінімуму відповідно з міжнародною Класифікацією індивідуального споживання за цілями (с. 230).

Підтверджую наукову новизну положень, висновків, рекомендацій, що містяться у дисертаційній роботі, а саме:

удосконалено:

концептуальні положення соціальної стратифікації суспільства, відмінністю яких є включення до видів стратифікаційних структур статусної структури, а до систем стратифікації – корпоративно-правової системи (с. 53-56);

методичні рекомендації до оцінювання диференціації доходів працівників на мікроекономічному рівні на основі використання макроекономічних показників диференціації, що дозволяє визначати ступінь нерівності та нерівномірності доходів працюючого населення (с. 109-114).

методичний підхід щодо обґрунтування прожиткового мінімуму, відмінністю якого є включення додаткових мінімально необхідних товарів та послуг в споживчий кошик для забезпечення гідного життя населення у відповідності з міжнародною Класифікацією індивідуального споживання за цілями (с. 215-230);

напрями максимізації доходів населення з нестандартними формами зайнятості, особливість яких полягає у використанні лінійних оптимізаційних моделей для удосконалення розподілу робочого часу та нетрадиційної системи отримання доходів для різних категорій фрілансерів (с. 128-135);

дістали подальшого розвитку:
перелік та зміст факторів диференціації доходів населення за рахунок виділення соціально-психологічних та соціально-географічних факторів, що

дає можливість враховувати психологічні особливості індивіда та природно-кліматичні особливості місця проживання при проведенні оцінки грошових доходів та витрат домогосподарств за економічними районами України (с. 38-39);

методичний підхід щодо державного регулювання доходів працівників, особливістю якого є визначення податкових пільг для підприємств бюджетоутворюючих галузей в залежності від динаміки їх розвитку, що уможливорює диференціацію вкладу окремих галузей, економічних районів у розвиток економіки країни та підвищення рівня життя і мотивації працівників (с. 160-166);

механізм соціально-економічного регулювання доходів населення в умовах соціальної стратифікації, відмінністю якого є: врахування та визначення впливу тіньового сектора на рівень життя населення; розроблення пріоритетних заходів детінізації економіки, які притаманні економічним районам України, що дозволяє отримати об'єктивну оцінку соціально-економічного стану та перспектив розвитку економіки на макроекономічному рівні (с.181-185).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

За темою дисертації опубліковано 16 наукових робіт загальним обсягом 5,52 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 4,30 ум.-друк. арк., в тому числі 10 статей – у наукових фахових виданнях, з них 2 статті у виданнях, що включені до міжнародних науково-метричних баз, 1 стаття - в іноземному виданні.

Основний зміст дисертації повністю відображений в авторефераті.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики.

Результати дисертаційного дослідження Семенченко А.В. мають важливе значення для теорії і практики регулювання доходів населення в контексті формування соціальної структури суспільства.

Теоретичне значення результатів роботи полягає, перш за все, в удосконаленні теоретичних аспектів соціальної стратифікації суспільства, які передбачають доповнення видів стратифікаційних структур статусною структурою, а систем стратифікації – корпоративно-правовою системою (с. с. 53-56); розвитку переліку факторів диференціації доходів населення та виділенні соціально-психологічних та соціально-географічних факторів (с. 28-39); розробці теоретичних та методичних основ удосконалення державного регулювання доходів населення на основі надання податкових пільг для підприємств бюджетоутворюючих галузей (с. 160-166).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені автором у дисертації, доведено до рівня методичних розробок та прикладних рекомендацій. Зокрема, автором обґрунтовано

теоретичні та методичні основи удосконалення оцінювання диференціації доходів населення на мікроекономічному рівні (с. 10-114) та визначення прожиткового мінімуму (с. 128-135); розроблено пріоритетні заходи детінізації економіки (с. 166-185).

Пропозиції автора можуть бути основою для прийняття рішень при розробленні та реалізації програм соціального та економічного розвитку як держави, так і окремих областей.

Подані в дисертації наукові результати, висновки і рекомендації збагачують економічну науку і практику новими підходами до розв'язання проблеми регулювання доходів населення у контексті соціальної стратифікації суспільства.

Наукові пропозиції здобувача отримали практичну реалізацію у діяльності органів державної влади та у навчальному процесі. Всі впровадження автора підтверджено відповідними документами.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Поряд із загальним високим рівнем обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладу, вона має і певні недоліки, спірні положення.

1. Пропонуючи власне визначення поняття «доходи населення» (с. 27), автор обмежується лише видами діяльності, які не заборонені законодавством, що суттєво звужує відповідне поняття в умовах високого рівня латентної незаконної діяльності.
2. Підтверджуючи теоретичну цінність удосконалених автором концептуальних положень стратифікації суспільства в частині доповнення видів стратифікаційних структур та систем стратифікації, вважаю, що автор чітко не ідентифікував утворені групи населення. Так, автор зазначає, що в основі корпоративно-правової системи стратифікації, варто покласти володіння корпоративними правами та певний юридичний статус, однак не конкретизує які групи населення за відповідними критеріями можна утворити (с. 54-56).
3. Наводячи напрями оптимізації доходів населення (с. 172) при реалізації їх монетарної складової, автор пропонує дотримуватися наступної їх структури: 60% - заробітна плата; 20% - доходи від власності; 20% - соціальні виплати. Варто було б ширше розкрити доцільність та можливість дотримання такого співвідношення для всіх груп населення.
4. Позитивно відзначаючи авторський підхід до розроблення пріоритетних заходів детінізації економіки (с. 180-185), вважаю, що автор в більшій мірі обґрунтував можливе зростання доходів населення в результаті їх реалізації, а не очікувані зміни в соціальній структурі суспільства.

Наведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Семенченко А.В.

Відповідність роботи вимогам до кандидатських дисертацій.

Дисертаційна робота Семенченко А.В. «Регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка присвячена вирішенню актуальної наукової та практичної проблеми регулювання доходів населення в контексті впливу на соціальну структуру суспільства. Автореферат дисертації відображає усі положення, що захищаються.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обгрунтовані та підтверджуються результатами досліджень.

Наукові результати проведених досліджень опубліковані у фахових виданнях.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Семенченко Аліни Володимирівни на тему «Регулювання доходів населення в контексті соціальної стратифікації суспільства» відповідає п. п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Семенченко Аліна Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри трудових ресурсів і підприємництва
Національного університету водного
господарства та природокористування

Г.М. Юрчик

Підпис доцента кафедри трудових ресурсів і підприємництва,
к.е.н., доцента Юрчик Г.М. засвідчую:

Начальник відділу кадрів
Національного університету водного
господарства та природокористування

М.В. Матіяш

ХВСУ
19/07/14